

ALKALMAZOTT HUMÁNTUDOMÁNYOK INTÉZETE

TANSZÉKI KUTATÁSI TEVÉKENYSÉGEK

1. Dr. Hollósi Hajnalka – Dr. Vincze Tamás: Vizsgálatok a jelenkori hazai olvasáskultúra köréből

A kutatás rövid ismertetése: Bölcsészként és a pedagógusképzésben több évtizede dolgozó oktatóként mindennapos tapasztalatunk a hallgatók és a pedagógusok olvasási kedvének rohamos csökkenése. Az olvasás kiszorulása a hagyományosan kultúrákövetítőnek tartott pályára készülő fiatalok és a pedagógus kollégák szabadidős tevékenységei közül súlyos kérdéseket vet fel. Például érdemes elgondolkodni azon, hogy miből tud adni az, aki maga is üres gombnyomással lép a katedrára, milyen szókinccs, stílus, helyesírás, fantázia, kreativitás, mentalizációs képesség fogja jellemezni azokat, akik nem olvasnak szépirodalmi szövegeket, nem merülnek el fikciós világokban. Kutatásainkkal egyrészt szeretnénk ráébreszteni a pedagógusképzés szakembereit arra, hogy mennyivel szegényebb, sivárabb a jelenkori hallgatók olvasmányélmény-készlete a korábbi generációkéénál, s egyben keressük azokat a lehetőségeket, amelyek az élményszerző olvasás jelentőségének a tudatosítását szolgálhatják. Fontosnak tartjuk történeti dimenzióban is vizsgálni a diákok szabadidős olvasmányainak kérdését, ez segít abban, hogy árnyaltabban lássuk a mai tendenciákat.

A kutatáshoz kapcsolódó publikációk, előadások:

- ✓ Vincze Tamás (2022): A ponyva elleni küzdelem a hazai középfokú iskolákban a XX. század első felében. In: Buda András – Kiss Endre (szerk.): Interdiszciplináris pedagógia a bizonytalanság korában: A XII. Kiss Árpád Emlékkonferencia tanulmánykötete. Debrecen: Debreceni Egyetem Nevelés- és Művelődéstudományi Intézet, pp. 291-301.
- ✓ Vincze Tamás (2022): A hazai középfokú iskolák tanulóinak szabadidős olvasmányai a 19. és 20. század fordulóján. Előadás a 15. Képzés és Gyakorlat Nemzetközi Neveléstudományi Konferencián. (Előadás helye és időpontja: Sopron, 2022. ápr. 28.)
- ✓ Hollósi Hajnalka Zsuzsanna – Vincze Tamás (2021): „Barbár szelek fújnak...”: a Nyíregyházi Egyetem tanári pályára készülő hallgatóinak olvasáshoz való viszonya 2020-ban. In: Kovács, Zoltán (szerk.): Kutatások és látásmódok a Nyíregyházi Egyetemen. Nyíregyháza: Nyíregyházi Egyetem, pp. 84-92.

- ✓ Hollósi Hajnalka Zsuzsanna – Vincze Tamás (2020): Leszámolás egy illúzióval, avagy gondolatok a pedagógusok olvasáskultúrájáról egy vizsgálat kapcsán. In: Torgyik Judit (szerk.): Társadalmi felelősség és szociális gondolkodás. Grosspetersdorf: Sozial und Wirtschafts Forschungsgruppe, pp. 112-124.
- ✓ Hollósi Hajnalka Zsuzsanna – Körei László – Vincze Tamás (2019): A bibliofóbia nyomában: egy empirikus kutatás tanulságai. Zempléni Múzsza, 19 (3), pp. 41-50.
- ✓ Hollósi Hajnalka Zsuzsanna – Körei László – Vincze Tamás (2018): Van-e gyógymód a bibliofóbiára? In: Toma Kornélia – Bednarik László – Podlovics Éva Lívía (szerk.): Iskola a határon. Eger: Líceum Kiadó, pp. 219-230.

2. Dr. Vincze Tamás: A nyíregyházi tanítóképzés fejlődése, meghatározó egyéniségei a felsőfokúvá válás után

A kutatás rövid ismertetése: Nyíregyháza is bekerült 1959-ben azok közé a városok közé, amelyekben elindult a felsőfokú tanítóképzés. A régi középfokú képzés hagyományait ugyan próbálták továbbéltetni az új keretek között is, azonban a felsőfokúvá válás a képzés tartalmát, hangsúlyait, módszereit oly mértékig átalakította, hogy a korábbi értékek egyre inkább csak szólamokként, jelszavakként s nem a szakmai felkészítést valóban meghatározó tényezőkként voltak jelen a tanítóképzésben. Kutatásomban elsősorban az új helyzethez való alkalmazkodás nyíregyházi problémáinak áttekintésére és elemzésére, a felsőfokú képzés színvonalát biztosító helyi feltételek alakulásának feltárására fókuszálok.

A kutatáshoz kapcsolódó publikációk, előadások:

- ✓ Vincze Tamás (2022): Egy felsőfokú tanítóképző intézet irodalmi műsorából kirajzolódó tanítókép 1965-ből. Gerundium 13 (1-2), pp. 110-115.
- ✓ Vincze Tamás (2021): Hiányzó tárgyi feltételek egy új felsőoktatási intézmény elindulásakor. Gerundium 12 (1-2), pp. 182-190.
- ✓ Vincze Tamás (2020): Egy feledésbe merült névfelvételi szándék. Gerundium 11 (3-4), pp. 164-168.
- ✓ Vincze Tamás (2020): Nyulási Imréné Tóth Erzsébet. In: Baloghné Zsoldos Julianna (szerk.): Pedagógusok arcképcsarnoka, 19. kötet. Debrecen: Karácsony Sándor Pedagógiai Egyesület, pp. 208-212.

- ✓ Vincze Tamás (2020): Nyulasi Imre. In: Baloghné Zsoldos Julianna (szerk.): Pedagógusok arcképcsarnoka, 19. kötet. Debrecen: Karácsony Sándor Pedagógiai Egyesület, pp. 203-207.
- ✓ Vincze Tamás (2020): A hazai tanítóképzés felsőfokúsításának és főiskolásításának akaratlan parvenüi. In: Karlovitz János Tibor – Torgyik Judit (szerk.): Reflexiók néhány magyarországi pedagógia-releváns kontextusra. Komárno: International Research Institute, pp. 47-60.
- ✓ Vincze Tamás (2019): Egy 1954-es dolgozat a tanítói identitás kialakításáról és az osztályszellem fejlesztéséről a nyíregyházi tanítónőképzőben. Széphalom évkönyv, 29. kötet, pp. 261-276.
- ✓ Kissné Rusvai Julianna – Vincze Tamás (2018): „Virágzó fát nem szoktak kivágni”. In: Jenei Teréz (szerk.): A reformáció öröksége. Nyíregyház: Leánykálvineum Református Tanítóképző Emlékére a Nyíregyházi Tanítóképzésért Alapítvány, pp. 221-242.
- ✓ Vincze Tamás (2018): Szükségmegoldások a nyíregyházi tanítóképzésben a 60-as években. In: Kerülő Judit (szerk.): Elméleti és gyakorlati kutatások a Nyíregyházi Egyetemen. Nyíregyháza: Nyíregyházi Egyetem, pp. 193-206.
- ✓ Vincze Tamás (2015): A nyíregyházi tanítóképző szükségmegoldásai a szabolcsi tanítóhiány enyhítésére 1957 és 1960 között. In: Tóth Zoltán (szerk.): Új kutatások a neveléstudományokban 2014. Debrecen: MTA Pedagógiai Tudományos Bizottság, pp. 369-388.

3. Dr. Drabancz M. Róbert – Vitál Attila: Vidéki rendszerváltók. Társadalmi folyamatok és kulturális változások Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyében az 1990-es években.

A rendszerváltással egyidejűleg átalakult az ország gazdasági, társadalmi, kulturális orientációja, melynek következményeként Szabolcs-Szatmár-Bereg megye elvesztette korábbi geo-ökonómiai és geopolitikai szerepét. Ennek következtében a térség leszakadása felgyorsult az ország nyugati megyéihez képest. A megye gazdasági lehetőségeinek egyik legfontosabb tényezője a földrajzi fekvés, hiszen a három országgal határos terület jó adottságot jelenthet a határmenti kapcsolatok fejlesztésére. Az intenzív együttműködés, a komparatív előnyök kihasználása, a munkaerő- és a tőke mozgás felerősödése, az infrastruktúra összehangolt fejlesztése lehetett a kitörési pontja a megyének. A kutatás célja az, hogy átfogóan értelmezze a vármegye poszt-szocialista átmenet éveinek gazdasági, társadalmi, kulturális változásait. A megyét érintő kérdéseket a társadalomtudomány eszköztárával vizsgáljuk meg, illetve a korszak meghatározó vezetőivel mélyinterjúkat készítünk, melyek segítségével plasztikusabb képet kaphatunk az átmeneti időszak jellemzőiről.

A kutatás tematikai egységei: privatizáció hatása a megye gazdasági és társadalmi folyamataira, kényszervállalkozások létrejötte, élelmiszer-feldolgozó ipar összeomlása, földprivatizáció, termelőszövetkezetek megszűnése, kárpótlási jegyek mizériája, jövedelemszerzési és túlélési stratégiák a megyében, önkormányzatok létrejötte, az igazgatási és szolgáltatásszervezési decentralizáció problémái, Bokros csomag hatása a közszolgáltatásokra, egyházak a társadalmi-politikai átalakulás időszakában, a közművelődés és a kulturális intézmények helye a poszt-szocialista társadalomban, politikai erőviszonyok és a pártok a kilencvenes években, határmenti együttműködések jellemző példái.

A kutatáshoz kapcsolódó publikációk, előadások:

- ✓ Drabancz, M. Róbert- Vitál, Attila: Vidéki rendszerváltók 1.: Az államszocialista rendszer vidéki sajtónyilvánossága. Szabolcs-Szatmári Szemle, 2022/1. szám, 81-87.
- ✓ Drabancz, M. Róbert- Vitál Attila: Vidéki rendszerváltók 2.: "Számunkra a győzelem a bejutást jelentette..." Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemle, 2022/2. 39-51.
- ✓ Drabancz, Mihály Róbert - Vitál, Attila Népművelők szerepe a rendszerváltásban. In: Juhász, Erika; Márkus, Edina (szerk.): Innovációk a művelődés és a felnőttképzés

világában. Tudományos Konferencia és Szakmai Találkozó Durkó Mátyás emlékére. Debrecen, Debreceni Egyetem, 2022.

4. Dr. Drabancz M. Róbert (kutatásvezető): II. Rákóczi Ferenc kultusza és a nemzeti identitás összefüggései Kárpátalján

A modernizáció kérdését értelmező elméletek szerint a kapitalizmus társadalmi modellje szülte meg a nemzettudatot, melynek létrehozatalában kulcsszerepet játszott az iparosodás és az urbanizáció. A folyamat során alakultak ki azok a szimbólumok és rítusok, melyek segítségével leírhatóvá váltak az „elképzelt közösség” új határai. A 19. század folyamán a modern polgári állam és a nemzet fogalma szorosan összefonódott, mert a hatalom új konstrukciójában az állam szuverenitása csak akkor biztosított, ha a közhatalom a nemzet akaratára épül. Az állam és a nemzet kombinációját megtestesítő nemzetállam a közösség azon igényére épül, hogy saját magát kormányozza a saját maga által teremtett állam keretében. A történelemben azonban semmi nem problémamentes, hiszen az első világháborút lezáró békeszerződések alapvetően az országok határait kodifikálták, miközben több nemzet szétesett és tagjai kényszerközösségbe kerültek a frissen kialakult hatalmi struktúrában. A magyar nemzetállam területe is több országra bomlott, így a magyar nemzet tagjai számos államban kisebbségi helyzetbe kényszerültek. Ebben a történelmi szituációban a nemzetépítés új konstrukciója jelent meg, miszerint megkülönböztetővé vált az összmagyarság etnokulturális közössége, a magyarországi magyar állampolgárok összessége, valamint a határon túli magyar kisebbségek közösségei. Ezeknek a közösségeknek saját nyilvánosságai alakultak ki, melyek csak részben fedték egymást, valamint politikai érdekeik is differenciáltabbá váltak. A nemzetépítést, a nemzeti elven való intézményesülés és a közösségi identitás kialakításaként határozhatjuk meg. Egyrészt minden közösség kialakít önmagáról egy képet, mely az önértelmezés keretrendszerét adja. Ennek a normává váló szabályrendszernek a segítségével határozza meg magát egy adott csoport, úgy hogy minden értelmezés kiindulópontjává saját eszmerendszerét teszi. Másrészt a kialakult eszme a társadalmi érintkezés politikai szintjén követeléseit mindig önmagával kényszerül megindokolni. A politika reflexivitása nem csak a nemzetállami keretek között alakul így, hanem a kisebbségi nemzetépítés folyamatában is kimutatható. A kisebbségi ember többet gondol a nemzetre, mert a teljes nemzeti lét hiányát kénytelen érezni lépten-nyomon, ezért ha magyarságát óvni akarja, magyarább, öntudatosabb magyarrá válik. A kisebbségi nemzetépítés folyamatában olyan tartalmak jelentek meg, melyek az adott csoport múlt- és

jövőképét határozták meg, valamint a többségi nemzet politikai terében való részvétel igényét fejezték ki.

Kutatásunkban arra keressük a választ, hogy a kisebbségi nemzetépítés folyamatában milyen szerepet kapnak a nemzeti kultúrához köthető közművelődési rendezvények. Alapvetően a Rákóczi-kultuszhoz köthető rendezvények közösség alakító erejét határozzuk meg. Kérdésünk: milyen szerepe van a Rákóczi-kultusznak a kárpátaljai kisebbségi magyarság identitásának megőrzésében? A kárpátaljai vizsgálatban interjúkat készítünk a térség kultúráját szervező személyekkel. A fókuszcsoport kialakításánál törekszünk arra, hogy a magyar közösség által lakott területek egésze megjelenjen a vizsgálatban. Az első lépésben a településeket csoportosítjuk etnikai szerkezetük alapján. Három típus kialakítását tervezzük: a magyar többségű, a paritásos és az ukrán többségű települések. Mindhárom településtípus szervezőivel készítünk interjúkat, melyek segítségével a jellegzetes problémákat és eredményeket tudjuk a kutatás során feltárni. A felmérés elsődleges célja a nemzeti értékrend és a nemzeti identitás megőrzésében a Rákóczi- kultuszhoz köthető rendezvények (ünnepségek, megemlékezések) hatásának vizsgálata, valamint az ezt befolyásoló háttértényezők feltárása.

A kutatáshoz kapcsolódó publikációk, előadások:

- ✓ Drabancz, M. Róbert: II. Rákóczi Ferenc öröksége Kárpátalján. Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemle, 2021/1. 11-21.
- ✓ Drabancz, M. Róbert: The Cultural Heritage of the “Kuruc” World in Transcarpathia. Kulturális Szemle, 2021/3.
- ✓ Drabancz, M. Róbert: Művészet és nemzetépítés a Magyarországhoz „visszatért” Kárpátalján In: Juhász, Erika; Kattein-Pornói, Rita (szerk.): Oktatás egy változó világban. Budapest, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, 2022.
- ✓ Drabancz, M. Róbert: Rákóczi-kultusz és a magyar nemzeti identitás társadalmi tanulásának színterei Kárpátalján 1867-2020. In: Juhász, Erika; Kattein-Pornói, Rita (szerk.) Tanuló társadalom. Oktatóskutatás járvány idején. Budapest, Magyar Nevelés- és Oktatóskutatók Egyesülete, 2021.
- ✓ Drabancz, M. Róbert- Nyilas, Orsolya: A kulturális örökség és a történelmi tudat: a Rákóczi-kultusz szerepe a kárpátaljai magyarság identitásának megőrzésében. In: Juhász, Erika; Márkus, Edina (szerk.): Hálózatok a művelődés és felnőttképzés világában. Debrecen, Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar, 2020.